

júce paleobiologické, rádiometrické, paleomagnetické, vulkanologické a geodynamické poznatky včítane znázornenia litostratigrafického vývoja na 540 komplexne spracovaných stratigrafických tabuliach boli zverejnené v dvoch záverečných správach projektu (Seneš, 1985; Steininger et al., 1985). Slúžia ako moderný základ nielen na poznanie vývoja neogénu medzi Atlantikom a Indopacifikom, ale prispievajú v mnohých smeroch k poznávaniu príčin a zákonitostí výskytu hlavne sedimentárnych nerastných surovín v čase a priestore.

V tomto príspevku oboznamujeme geologickú verejnosť s výsledkami revízie (zatiaľ nezverejnené v žiadnom vydaní medzinárodných Lexique Stratigraphic), a tým samozrejme aj s prehodnotením chronostratigrafickej (teda časovej) príslušnosti lito- a biostratigrafických jednotiek z celej cirkummediteránnej oblasti. Tento úvodný príspevok pomôže pochopiť nasledujúce články, týkajúce sa príčin časového a priestorového rozšírenia uhľonostných a evaporitových sedimentov, neovulkanickej činnosti, rýchlosti subsidencie a mocnosti sedimentov v jednotlivých oblastiach v areáli najmenej 5 × 2 tisíc kilometrov, období a oblastí nesporne veľmi rôznej intenzity mladých horotvorných pochodov a iných geologických fenoménov na tomto rozsiahlom interkontinentálnom území.

Kvôli orientácii čitateľa pripájame k tomuto príspevku tabuľku o našich súčasných vedomostiach a názoroch na koreláciu regionálnych stupňov (teda chronologicky vyjadriteľných časových odsekov) neogénu západo-centrálnej a východnej Paratetýdy so stupňami mediteránneho reliktu tetýdnej oblasti. Pripájame tiež mapu s prehľadom rozlohy tzv. cirkummediteránnej oblasti (neogén), s kontúrami a číslovaním jednotlivých panví. (Podotýkame, že číselné označenie oblastí uvedené na mape nadobudlo medzičasom medzinárodnú platnosť.) V nasledujúcich kolónkach jednotlivých sedimentačných oblastí uvádzame len tie litostratigrafické jednotky, ktoré spoluautori označili podľa návodu International Stratigraphic Guide (Hedberg, 1976) ako Group alebo Formation. Výnimku robíme len v oblastiach, kde sa terminológia jazykovo podstatne líši, napr. v ZSSR, kde sa formácia označuje väčšinou ako „Svita“ a Group ako „Serijs“. V anglickom texte pôvodnej záverečnej správy projektu sme miestami museli zmeniť poradie jednotlivých panví, zohľadňujúc tak genetickú spolupatričnosť alebo paleogeografické aspekty.

Domnievame sa, že uvedené skratky, tabuľka stratigrafickej korelácie a mapa rozmiestenia neogénnych sedimentačných priestorov nevyžaduje ani preklad, ani ďalší komentár.

ZO ŽIVOTA SGS

V. Bezák: **Vzťah metamorfózy a tektoniky** (Bratislava 12. 1. 1989)

Prednáška bola zameraná na niekoľko okruhov problémov — všeobecné otázky funkcie metamorfózy vo vývoji zemskej kôry, ďalej tie aspekty vzťahu metamorfózy a tektoniky, ktoré sú významné pri tektonickej analýze regiónov, dôsledok tohto vzťahu na systematiku metamorfovaných hornín, konkrétne príklady prejavov tohto vzťahu vo vývoji niektorých oblastí kryštalinika vo svete a porovnanie s vývojom v Západných Karpatoch (hlavne vo veporiku).

Metamorfne procesy tvoria dôležitý článok v geologických cykloch, prostredníctvom ktorých sa uplatňuje geologická evolúcia a ktoré smerujú k diferenciacii zemskeho telesa. Výsledkom je aj tvorba novej kontinentálnej kôry, čo je proces viacdejový, s viacnásobným prepracovaním horninových komplexov. Preto v mladších orogénoch možno pozorovať fragmenty starších metamorfovaných komplexov začlenené do nových orogenetických cyklov, kde sa znovu podrobujú metamorfóze spolu so sedimentárnym obalom a pri tektogenéze sú zhrňované do jednej sústavy (príkladom takejto stavby môžu byť Alpy alebo Karpaty). Na týchto orogénnych sústavách možno najlepšie dokumentovať úzky vzťah metamorfózy a tektoniky.

Funkcia procesov metamorfózy sa posudzovala aj z hľadiska novej koncepcie tektoniky platní. Bola predložená tektonická klasifikácia metamorfných pásov, ktoré vznikajú na okraji kontinentov, pod ostrovnými oblúkmi a pri kolízii kontinentov. V zónach kolízie kontinentov je vývoj metamorfných pruhov najzložitejší. Medzi tektonikou a metamorfózou sa prejavujú úzke vzťahy v priestore a v čase, je tu jasná závislosť štruktúrneho režimu na metamorfných faciách. Pritom fundament (hlavne príkrový fundament peninského štýlu) hrá zrejme významnú rolu pri vzniku relatívnych a tepelných a metamorfných anomálií. Maximálna metamorfóza prebieha pri výzdvihu spojenom s deformáciami a prenikaním tepelného toku. Tým rastie vplyv usmerneneho tlaku na metamorfne procesy, čo sa musí prejaviť aj v náhľadoch na ich klasifikáciu, ktorá bola doteraz ponímaná príliš staticky.

Pri porovnávaní vývoja rôznych oblastí kryštalinika, hlavne však hercýnskych sústav (napr. v Pyrenejach, hercýnskom pruhu Južnej Ameriky, v Alpách a i.), na tektogenézu ktorých bolo vyslovených viacero názorov, hercýnsky vývoj kryštalinika Západných Karpát, podľa doterajších údajov, najlepšie zodpovedá typu intrakratonického orogénu založeného na kontinentálnej kôre.